

**Türk Medenî Kanununun ve millî bünyemizin demokratik
karakterine dair**

Yazan:

Prof. Dr. Hüseyin Avni Göktürk

Türk Medenî Kanunu 4 Ekim 1951 tarihinde 25 inci tatbik yılını tamamladı. 25 yıllık bir hayat vakta insan ömrü bakımından çok ehemmiyetlidir; fakat bu çeyrek asırlık tatbikat hayatı kanunlar için de pek küçümsenemez. Bu kadar tecrübeden sonra Medenî Kanunumuzun ruhu ve karakteri veya hiç olmazsa bazı vasıfları hakkında söz söylemek hem lâzım ve hem de kabil olabilir. Mamafih bu vesile ile hemen itiraf etmek lâzımdırki bu kadar uzun bir müddet zarfında Medenî Kanunumuz üzerine layık olduğu dikkat ve itina ile eğilinememiştir. Bunun en mühim sebebini biz Medenî Kanunun iktibası için gerekli akademik çalışma ve hazırlıkların hakkile yapılmamış olmasında aramak istiyoruz. Gerçekten Medenî Kanunumuz İsviçre'den hemen aynen iktibas olunduğuna göre evveleminde bu kanunun yurdumuzda izahını yapacak kesif bir ilmi çalışmanın bu 25 yılı içinde verimli neticelerini göstermiş olması icabederdi. Bilhassa, bu bakımdan evveleminde Medenî Kanunumuzun bütün kaynaklarının tezelden Türkçeye çevrilmesi gerekirdi. Ezcümle Medenî Kanunla ilgili bütün federal ve kantonal kanun ve nizamların hatta Medenî Kanunumuzun yürürlüğe girdiği tarihte tercümesi başarılı olmak gerekirdi. Bundan başka Medenî Kanunumuzun serh ve izahını yapan her türlü ilmi eserlerin tercümeleri yürürlük tarihinden evvel olmasa bile hiç olmazsa beş on yıl içerisinde başarılı olmalıydı. Nihayet gerek harp hususî hukuk sisteminin dayandığı ana eserler - ki bunlar ister eski ve yeni klasik eserler karakterinde olsun isterse umumî mahiyette ve fakat hukuk ilminin inkişafında birinci derecede müessir eserler olsun - dilimize ve hukukçuların istifadesine arzolanmak icabederdi. Ancak bundan sonradırki Medenî Kanunumuzun izah ve tenkidi daha ziyade kolaylaşmış veya imkân dahiline girmiş olacaktı; böylece de Medenî Kanunumuzun milletimizin ve halkımızın ihtiyaç ve temayüllerine ne dereceye kadar cevap verdiği hususunda belki daha vazih neticelere varmak kabil olacaktı. Sonra Medenî Kanunun ruhunu ve millî ruhumuza uygunlu-

ğunu belirtmek için bu ilmi hazırlık ve gayret de, tek başına, kâfi gelemez. Ancak böyle hazırlıklı ve vukufu ilmi çalışmaların ışığında yapılacak tatbikattan sonradırki medenî kanunumuz hakkında ve onun evsaf ve hususiyetlerine dair daha iyi hükümlere varılabildi.

Bu söylenenlere göre medenî kanunumuz hakkında bu gün istikbale muzaf kat'i kıymet hükümlerine varmak mevsimsizdir, ve daima acele, hatalı olmak tehlikesini arzedebilir. Yine bu söylenenlere göre, halen Medenî Kanunumuzun tenkidine dair elde büyük ve ehemmiyetli araştırmalar ve eserler mevcut değildir. Bu hususta yazılan ve söylenenler içerisinde ilmi olmıyan ve birazda politika havası içerisinde günlük matbuatta yazılan ve söylenenler bir tarafa bırakılırsa medenî kanunumuz hakkında bazan geleceğe muzaaf kıymet hükümlerini de ihtiva eyleyen ve medenî kanunun hususiyetlerini az çok belirtmeğe matuf olan yazılar sayıca çok mahduttur denilebilirki bunları da Ebülula'ya armağan, medenî kanunun 15 inci yıl dönümü kitabı, Türk hukuk kurumunun ilmi konferansları, Adalet dergisi, Cemil Bilsel'e armağan, Ün'ersite hocalarının mahdud ders ve ilim kitapları gibi eserlerde yayımlanmış buluruz (1). Bu kabil araştırma ve tenkit yazıları ise, yukarıda üzerinde dur-

(1) Bak.Ebülula Mardin'e armağan, 1944 İstanbul: **Fındıkoğlu (Ziyaeddin Fahri)** Aile hukukumuzun tedvinini meselesi.

Medenî Kanunun 15 inci yıl dönümü kitabındaki makalelerden bilhassa: **Bozkurt (Mahmut Esat)**; Türk Medenî Kanunu nasıl hazırlandı. **Bilsel (Cemil)**; Medenî Kanun ve Lozan Muahedesi.

Demirelli (Fuat Hulusi); Türk Kanun Medenisine neler borçluyuz.

Ayiter (Ferit); Yabancı kanunların alınması ve millî hukuk.

Saymen (Ferit Hakkı); Medenî Kanunumuzda köylünün ve ziraatın yeri

Veldet (Hıfzı); İsviçre Medenî Kanunu karşısında Türk Medenî Kanunu.

Ayrıca :

Veldet (Hıfzı); Türk evlilik hukukunun bugünkü meseleleri üzerinde düşünceler.

Veldet (Hıfzı); Evlenme ve Boşanma Hukukumuzda Medenî ve Cezai bakımdan ne gibi tadilâta ihtiyaç vardır? Adliye dergisi, yıl 1944, sayı I sayfa 71. vd.

Egger (August); **Veldet (Hıfzı)** tercümesi; Sosyal Medenî hukuk veya bugünkü Medenî hukukta Cemiyet ve Fert, Adliye dergisi yıl 1938, sayfa 1618 vd.

Göktürk (Hüseyin Avni); Eski ve Yeni mülkiyet hukukumuzla Torak Kanunu tasarısı ana prensipleri arasındaki münasebetler, Adliye dergisi yıl 1945, sayfa 357 vd **Göktürk (Hüseyin Avni)**; Türk Medenî hukuku 2. basımı, s. 85, s. 39 vd. Ankara 1945 **Schwarz (Andreas B.)**; Bugünkü hususî hukuk kanunlaştırmalarında İsviçre Medenî kanununun tesiri, Adalet dergisi yıl 1948 sayfa 963 vd.

Başkil (Ali Fuat); Hukukun ana mesele ve müesseseleri, İstanbul 1946, sayfa 325 vd. (Aile müessesesi ve tekâmülü ve Medenî Kanunumuzun aile ahkâmına giriş).

Tuor - Ansay (Sabri Şakir); Medenî kanunun hususiyeti, Adliye Ceridesi yıl 1936, s. 1496 vd.

duğumuz sebepler yüzünden, Medenî Kanunumuz hakkında kati hükümlere varmağa yetecek kadar bol ve derinleşici değildir. İş böyle olunca Medenî Kanunumuzun hususiyetlerini, ruhunu ve hele halkçılık ve demokratik temayül bakımından bizim millî bünyemizle uygunluğunu tesbit ederken ister istemez garbin selâhiyetli hukuk alimlerinin me haz kanunu hakkındaki fikir ve yazılarından da faydalanmak zarureti meydana çıkmaktadır.

Böylece biz, bu yazıda Medenî Kanunumuzun halkçı karakterini kısaca belirtmeğe çalışırken umumiyetle garp eserlerinden ve me haz kanunumuz hakkında söylenenlerden ve yayımlanan geniş literatürden faydalanmak ihtiyacından müstağni kalamıyacağımızı önceden tesbit etmek istiyoruz.

I — Taknin ve tedvin hareketi ve binnetice medenî hukukumuzun tedvini bizatihi demokratik b'ir hareketmidir?

Cumhuriyet devri bütün hukuk sahalarında olduğu gibi hususî hukuk alanında da esash ve hummalı bir tedvin ve taknin faaliyeti ile başlamıştır ki hala bu hamle hızını gaip etmemiş görünmektedir.

Bizatihi bu hareket yani cemiyet faaliyetleri içerisinde, tedvin ve taknin faaliyeti, kendi başına demokratik bir harekettir. Gerçekten daha Roma hukukunda bile kanun yapma faaliyetini böyle mütalea etmek icabetmektedir. Bilindiği gibi, Roma'da her ne kadar ilk taknin hareketi (*lus papirianus*) veya (Kral kanunları = *Leges Regiae*) ile başlarsa da bu o kadar önemli değildir; zira bunlar sırf dini ihtiyaç ve meselelerle meşgul olan bir kanunlaştırma faaliyetidir. Romadaki asıl taknin hareketi milâttan önce beşinci asır ortalarında **oniki levha kanunları** denilen ve hukukun tümünü ihtiva eyleyen kanunlarla başlamıştır. Romada cumhuriyetin kurulmasından hemen yarım asır sonra başlayan bu ilk ve gerçek taknin ve tedvin hareketi aynı zamanda en demokratik harekettir; Zira halkın haklarını ve hürriyetlerini ilk defa ancak bu yoldan teminat altına almak kabil olmuştur, gerçekten Roma hukuku tarihçilerinin fikirlerine göre: Bu kanunların istarı Romada o zaman yaşayan iki mühim sınıftan **asılzade (patrice)** sınıf ile **avamı nas yani halk sınıfı (= plebs)** denilen sınıfın bir mücadelesinin neticesidir. Bu çeşit mücadelelerin tarihin her devrinde başka başka kılıkta karşımıza çıkmaktadır.

Cemil Bilsel'e armağan (İstanbul 1939) daki şu makaleler:

Gerhard Kessler; Millî ve milletler Üstü hukuk.

Andreas B. Schwarz; Türkiye İsviçre Medenî hukuku ve Roma hukuku.

Hıfzı Veldet; Boşanma sebeplerinin, hukuk tarihi, kilise hukuku ve hukuk politikası bakımından umumî surette tetkiki.

Meselâ devrimize tekaddüm eden devirlerden daha evvelki devirlerde burjuva sınıfının haklarına kavuşmak istemesi ve asırımızda da işçi sınıfının sermayedar sınıf karşısında haklar iddia etmesi bu kabıldendir. Eski Romada da bu mücadele patriçilerle plepler (yani avam ile asilzadeler) arasında sürüp gelmekte ve bu siyasî mücadele bütün şiddetile devam etmekte idi. Zira patriçiler şehirlerde yaşamakla beraber hemen hemen bütün araz'ye ve siyasî haklara sahip idiler; avam ise köylerde ve toprak üzerinde çalışan fakir topraktan ve siyasî haklardan mahrum insanlardan mürekkepti.

Plepler patriçilere karşı Cumhuriyet devrinin başlangıcından itibaren şiddetli bir mücadeleye giriştiler. Bu mücadelenin siyasî, içtimai, iktisadî ve hukukî olmak üzere muhtelif gayeleri vardı. Plepler yani halk sınıfı bu mücadelesinin tamamında da muvaffak oldu. Ve bu zaferin bilhassa hukukî açıdan elde edileni, tamamen halkçılığın ve demokrasi hareketinin ve binaenaleyh halk menfaatlarının zaferi sayılmak gerektir. Zira o zamana kadar hukukî hayat munhasıran asilzadelerin elinde idi. Hukuku bilmek ve tatbik eylemek hak ve imtiyazı da bunun neticesi olarak patriçilerin elinde idi. Zira majistralıklar onlara has idi. Esasen tatbik olunan hukukta gayri vazih, gayri mustakar gizli ancak asilzadelerin bilebileceği mana ve mahiyette yazılmamış bir hukuk idi. Böyle bir hukuka halk tabakasının erişebilmesi için evveleminde bunların vazihan tesbiti ve yazılı hukuk hal'ne konulması icabederdi. "Bu sebeble avam sınıfının, düşmanları bulunan kimselerin keyfi hareketlerine maruz bırakılmış olduğu nazarı itibara alınacak olursa gayri muayyen şekilde bulunan bir teamül hukukunun yazılıp tesbit edilmesi ve böylece de herkes tarafından erişilebilir, malum bir hale gelmesi hususundaki umumî arzu izah edilebilir" (2) Böylece ilk esash taknin hareketi medeniyet tarihinde halkın haklarını korumağa matuf bir demokratik hareket olarak meydana gelmiş bulunmaktadır. Taknin ve tedvin hareketi, ister ihtilalleri takip etsin ve isterse; kansız, mülayim ve tatlı usullerle tahakkuk ettirilmiş bulunsun tarih boyunca bu karakterini daima muhafaza etmiştir. Garbın büyük kodifikasyon hareketlerinin mahsulü olan ve bir kısmı halen mer'î bulunan büyük kanunların ıstarında da tıpkı Romadaki avam ve halk sınıflarının menfaat ve siyasî haklarının korunması için vermiş oldukları büyük savaşın mahiyet ve karakterini görmemek kabil değildir. Ezcümle 1794 tarihli **Prusya Devletleri Umumî Kanunu**, 1804 tarihli **Fransız medenî kanunu** (Napolyon Kodu =), 1811 tarihli **Avusturya Medenî Kanunu**, 1900 tarihli **Alman Medenî Kanunu** ve nihayet 1912

(2) Balk, Schwarz (Andreas B.); Roma Hukuku dersleri s. 807, 1943 İstanbul.

tarihli İsviçre Medenî Kanunu hep, bazan idare edenlerin, bazan bir veya daha ziyade sınıfların, bazan hâkimlerin ve mahkemelerin keyfi hareketlerine ve kendi menfaatlarını halkın menfaatine tercih edebilmeleri imkânlarına sed çekmek için girişilmiş teşebbüsler olarak mütalea edilmek lâzımdır. Yani modern demokrasilerin açık, sarîh, müdevven, herkesin anlayabileceği ve bilebileceği kanunlara sahip kılınması demokratik inkişafın başında gelen bir faaliyet ve olgudur. Görülüyorki Romadaki takriben 25 asır önceki halk hareket ve mücadelesinin neticesinde meydana gelen oniki levha kanunları dediğimiz taknin hareketi ile modern demokrasilerin temelini teşkil eyleyen taknin hareketleri, muhit, sebep, saik ve zamanları ne kadar farklı olursa olsun aynı halkçı hareket karakterini arz etmektedirler.

Böylece Türkiyede yeni millî Devletle başlayan hukukî hareket ve faaliyetler de, b'zatihi, en demokratik hareketlerden sayılmak gerektir. Medenî Kanunumuz ise bu taknin hareketinin bel kemiğini teşkil eder. Medenî hukukun ve umumiyetle hususî hukukun tedvinini icab ettiren şartlara ve millî bünyemizin yapısına şöyle kısaca bir göz atacak olursak medenî kanunun hususî hukuk alanında tedvininin ne kadar demokratik bir faaliyet olduğunu derhal görebiliriz.

1926 yılına tekaddüm eden zamanlarda Türkiyede hukukî ve içtimai durum:

Osmanlı Devleti birisi Selçuk Devletleri ve bilhassa Anadolu Selçukî İmparatorluğu olmak üzere Müslüman ve diğeri Şarkî Roma İmparatorluğu (= Bizans) olmak üzere hıristiyan iki muazzam Devletin toprakları üzerinde kurulmuş ve bu devletlerin her türlü maddî ve hatta manevî mameleklerine halef olmuş esash bir Cihan İmparatorluğu idi. Ta onun kurucuları olan Sultan Osman ve Orhan zamanından itibaren büyük bir hukukî teşkilâtçılık ve kanun koyuculuk hamlesile altı asra yakın bir zaman evvel tarihe doğan bu imparatorluk, büyük fethile (= İstanbul'un fethile) şarkî Roma İmparatorluğunu ortadan kaldırarak (1453 de) orta çağa son veren ve insanlık tarihinde yeni bir çağ yaratan Fatih Sultan Mehmet gibi, Türk ve Müslüman hakimiyetini Mısır ve Afrika kıtasına götüren ve kendisini cihan halifesi mertebesine çıkaran Yavuz Sultan Selim gibi ve Osmanlı devletini yeniden teşkilâtlandırarak onu sash bir hukuk düzenine kavuşturan Kanunî Sultan Süleyman gibi büyük Sultanlar devirlerinde hakikaten örnek bir hukuk devleti misalinin veriyordu. Esasen böyle esash ve mükemmel kanunnamelerle ve teşkilâtla mücehhez olmasaydı hudutları bir taraftan Hazar denizine ve be-

yaz Rusyanın münbit ovalarına diğer taraftan Afrikanın batı müntehasına, Hindistana ve Acemistana ve Viyana kapılarına dayanan ve Akdenizle Kara denizi birer Türk gölü haline getiren bir devleti asırlarca ayakta tutmak kabil olmazdı. Gerçekten tarihe bakacak olursak hiç bir Cihan İmparatorluğu - eski Roma ve modern imparatorluklar dahil - Osmanlı Cihan imparatorluğu kadar uzun müddet payidar olamamıştır; beş asrı müteceviz süren bu imparatorluk orjinal hukuk müessesesine sahip olmasaydı bu kadar yaşayamazdı (3). Bununla beraber Osmanlı imparatorluğunun hukuk nizamı gerek hususî hukuk ve gerekse kamu hukuku alanında başladığı hızla devam edememiştir. Bilhassa imparatorluğun son iki asrında her şey bocalama halindedir. Garp memleketleri bilhassa ilimde, fende ve iş ve mübadele hayatında 18 inci asırdan sonra baş döndürücü terakki hamleleri kaydetmişlerdir. Buhar kuvvetinin sanayie tatbiki ile, yeni ve azametli deniz ve kara nakl vasıta ve sistemlerinin islahile Avrupa ve umumiyetle garp memleketlerinde insanlığın mukadderatına müessir terakkiler olmuş ve bu terakkileri yeni yeni hukuk inkilâpları takip etmiştir. Bu demektirki garp alemi terakki ettikçe hukuk nizamı da inkişaf etmiş ve demokratlaşmıştır. Yani insanlık ileri gittikçe insanlarda eşitlik ve hak fikri de gelişmiş ve garp memleketlerinin bazılarında ihtilâle ve bazılarında organik ve gizli mücadelelerle halk yeni anayasalara kavuşmak için uğraşmış ve kavuşmuştur. Bu mücadele şüphesiz aynı zamanda hummalı ve esaslî bir takvîn ve tedvin faaliyetile de müterafik olmuştur. Esasen cihanın büyük kodifikasyon eserlerinin böylece ve bu devirlerde doğduğuna yukarıda işaret ettik.

Halbuki Osmanlı devleti insanlığın bu terakki hamlesine ayak uyduramamış ve hukuk nizamını geliştirememiştir. Ortaçağ sonrası için yani üç dört asır evvelleri için kâfi ve belki de ileri sayılan islâm menşeli hukuk nizamı modern bir devletin nizamı olmak liyakatini gaip etmiştir. Bu yüzden imparatorluk içerisinde yaşayan bütün insanlar için bir eşitsizlik, bir hak emniyetsizliğ, bir halk ve kitleler menfaatini güdememe durumu, ister istemez meydana gelmeğe başlamıştır. Fikrimizce tanzimat hareketi işte uzun zamandanberi memlekette hakim olan bu huzursuzluğa karşı bir kalkınma hamlesidir. Yani devletin hukuk nizamını geliştirmeye matuf bir halkçı kalkınma faaliyetidir. Daha 3 üncü Selim 1789 da Osmanlı devletinin mukadderatına el koyduğu zaman bu

(3) Osmanlı devletinin hukukî ve idarî müesseselerinin orjinalliği hakkında daha esaslî fikir ve bilgi edinmek için bak; Köprülü zade Mehmet Fuat (Prof. Dr.); Bizans müesseselerinin Osmanlı müesseselerine tesiri hakkında bazı mülâhazalar, İstanbul, 1931 (s. 174, 175, 248, 249, 284 vd).

buhranı sezmiş ve tedbirlere tevessül eylemeğe başlamış idi. Bunu takip eden 2'inci Mahmut (adli) ve Abdülmecit aynı yolda yürüdüler. 3-Kasım 1839 tarihinde Gülhane sarayının bahçesinde büyük devlet adamımız Reşit Paşanın teşebbüs ve himmetile cihana karşı adeta bir nevi yeni şart ve bir nevi insan hakları ve halk hak ve masuniyetleri şartı olmak üzere; başka deyimle kanunu esası temelleri gibi ilân olunan "Tanzimat Fermanı" veya "Gülhane Hattıhumayunu" bizde taknin faaliyetinin ve demokratik hak ve hürriyetlerin ilk garantisi olarak telâkki olunmak gerektir. Zira Osmanlı devleti bu fermanla bir taraftan, asırlarca tereddüt ve bocalamalardan sonra artık kat'i olarak şark ve islâm medeniyeti zümresinden sıyrılarak garpli ve demokrat inkişaflara çoktan başlamış devletlerin medeniyet çevresine katılma kararını cihana ilân ediyor. Diğer yandan da devlet içerisinde demokratik hak ve hürriyetlerin tanındığı beyan olunuyorduki bunlar da : Osmanlı tebasının hepsinin kanun nazarında eşitliği, herkes için can, mal ve ırz emniyeti ve dokunulmazlığı, vergilerin gerek tarh ve gerek cibayet ve tahsillerinde vatandaşlar arasında eşitlik, askerlikte eşitlik ve bu mükellefiyetin tahdidi, ceza davalarının aleniliğinin emniyet altında bulundurulması gibi esaslardır.

Mamafih bütün bu vaatlarla rağmen Osmanlı devleti garp usulünde ve tam demokratik denilebilecek bir taknin faaliyetine bir türlü kendini verememiştir. Bu yalnız hususî hukuk alanında değil, itiraf etmek lâzımdır ki, kamu hukuku alanında da böyledir. Tanzimat fermanını takip eden ihtilâllere, ayaklanmalara ve hatta 1908 Meşrutiyet inkılabına rağmen demokratik bir devlet ve cihan görüşünün esasını teşkil edebilecek hukuk düzenine yükselinememiştir.

Bütün islâm devletleri gibi Osmanlı devleti de dini (théocratique) bir devlettir. Hatta millî Türk devleti de Anadoluda ilk kuruluşunda bu türlü bir devlet telakkisinin tesirinden kurtulamamıştır. Zira tıpkı 1293 tarihli Osmanlı anayasasının 11 inci maddesinde Osmanlı devletin'in dininin islâm olduğu zikredildiği gibi yeni Türk Cumhuriyetinin 1340 tarihli ilk anayasasının 2 inci maddesinde aynı suretle "Türkiye devletinin dini dinislâmdır" diye tasrih edilmiştir. Bu hüküm ancak medenî kanunun ıstarından iki yıl sonra yani 1928 de kaldırılabilirdi.

Tanzimat fermanınının bütün Türk tebası için vadettiği demokratik hak ve hürriyetleri ve teminatı tahakkuk ettirmeğe müsait kanunlar hukukun hiç bir sahasında hakkile mevcut denemezdi. Vakıa tanzimat-tan sonra Fransa'dan perakende ve zaman zaman bazı kanunlar tercü-

me edilerek tatbika konuldu. Amme hukuku alanında bunların en önemlisi 1858 tarihli ceza kanunu ile 1874 tarihli ceza muhakeme usullerine dair kanunlardır. Bunlardan başka aynı kaynaktan 1850 tarihli kara ticareti, 1864 tarihli deniz ticareti ve 1891 tarihli ticarî muhakeme usulü kanunu gibi kanunlar tercüme ve istar edilmiştir. Bu suretle hiç olmazsa halk muamele ve fiillerini ölçebileceği garp usulünde yapılmış bazı kanunlara sahip olmak suretile demokratik emniyet ve itimada bu hareket bir başlangıç teşkil eylemiştir. Mamafih cumhuriyetten önceki taknin alanında en önemli hadise **Mecellei Ahkâmı Adliyenin neşridir.** Fakat mecelle, bilindiği gibi, akitlerin ancak küçük bir kısmını ihtiva eder. 1869-1876 tarihleri arasında parça parça tedvin olunmuş olan ve 1851 maddeyi ihtiva eyleyen mecelle, arkaikleşmiş olan ve hayatı takip edemeyen eski fıkıh hukukuna dayanmak itibarile hiç bir suretle halkın ihtiyaçlarını karşılayabilecek kifayette değildi. Bu itibarla mecelleyi asrımızın yeni medenî kanun sistemleriyle mukayese etmeğe bile imkân yoktur (4). Mecellenin tanzime uğraştığı dar bir hususî hukuk alanının dışında kalan hususî hukuk sahaları tamamen metruk, tedvin edilmemiş bir halde olarak, son devirlerde ilmî hüviyet ve kıvamını gaip etmiş olan medrese ülemasının, eline bırakılmış idi. Böylece aile hukuku "Kitabün-nikâh vettalak", miras hukuku "kitabülferaiiz velvesaya" unvanlarile gayri müdevven bir halde islâmî hukuk ilmine terkedilmiş idi. Vakıa gayrimenkul eşyayı ilgilendiren hükümler 1857 tarihinde yapılmış bir kanun ile az çok düzene konmuş idi. Fakat bu kanun bir taraftan eski Osmanlı zeamet usullerine, diğer yandan da fıkıhın mülkiyet ve eşya tasnif ve telekkilerine dayanmak itibarile modern ve Roma hukukundan gelme cihan mülkiyet hukukuna asla benzememekte ve bu yüzden ferdî mülkiyete istinat eyleyen modern ekonomik ihtiyaçları karşılayamakta idi.

Bu hukukî ve içtimai durumu, inkilâpçı Türkiyenin medenî kanunu istarâ karar vermiş olan devlet adamları da medenî kanunun gerekçesinde şöylece ifade ediyorlardı (4 a): "Hali hazırda Türkiye cumhuriyetinin müdevven bir kanunu medenisi yoktur. Yalnız akitlerin küçük bir kısmına temas edebilen mecelle vardır... Millî hayatı içtimaiyenin nazımı olan ve yalnız ondan mülhem bulunması icabeden müdevven bir kanunu medeniden Türkiye Cumhuriyetinin mahrum kalması ne asrı hazır medeniyeti icabatile ve ne de Türk milletinin istilzam ettiği mana ve mefhumla kabili telif değildir. Asrı hazır devletini iptidai siyasi teşekküllerden ayı-

(4) Bak. Türk medenî K. (TMK), gerekçesi ve Türk Borçlar K. (TBK) gerekçesi, kar. ayrıca yuk. I deki literatür.

(4 a.) Bak. MK gerekçesi s. 1 ve 12.

ran farikalardan birisi de camianın mukadderatında tatbik edilen kavadin taknin edilmiş olmasıdır... Netice itibarile Türkiye halkı adaletin tatbikinde itiradsızlığa ve mütemadi tezebzube maruz kalmaktadır. Halkın mukadderatı muayyen ve müstakar bir adalet esasına değil, tesadüfe ve talihe bağlı ve birbirini mütenakız kurunu vustaî fıkıh kaidelerine merbut bulunmaktadır. Asrı hazırın medenî milletlere tekmil hukuku cihan, medeniyetten bilâ kaydı şart talep ederken bu hukukun istilzam ettiği vezaifi medeniyeyi de Türk milleti yeni kanun medenisi ile kendi el'le kendisine tahmil etmiş bulunuyor. Bu kanun layihasının manalarından birisi de budur. Türk milletinin mümessili âlisi olan büyük meclisin nazarı tasvip ve tastikına arz edilen Türk kanunu medenî lâyihası mevki mer'iyete vaz edildiği gün milletimiz onüç asrın kendisini çeviren itikadâtı sekimesinden ve tezezzilerinden kurtulmuş, eski medeniyetin kapılarını kapayarak hayat ve feyz bahşeden muasır medeniyetin içine girmiş bulunacaktır. Adliye Vekâleti bu kanunu hazırlamakla inkilâp ve tarih huzurunda millî vazifesini ifa ve Türk milletinin hakiki menfaatlarını ifade etmiş olduğunda şüphe etmemektedir". Bu kısa izahata göre, hukukî bakımdan, yeni Türkiye Cumhuriyetinde garp demokrasilerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve Türkiyede cari olan hukukî hercü merci önleyerek her sınıf halk tabakalarına eşitlik ve sarahat da'iresinde hak ve borçlarını tesbite medar olabilecek bir medenî kanun yapmak kadar demokratik bir faaliyet tasavvur edilemez.

Türkiye, içtimaî durum bakımından da demokratik bir medenî kanun tedvinine elverişli bir memleket olarak telâkki edilmek lâzımdır. Gerçekten ne anadolu Türk devletlerinde ve nede Asyayî Türk devletlerinde, tarih boyunca hiç bir zaman menfaatleri mütezat, ahval ve sınıfları birbirinden ayrı, veya kan itibarile idd'âlî sınıflar, kastlar, zümreler mevcut olmadığı gibi böyle sebeblere ircaı kabül hiç bir sınıf mücadelesini de tarih kaydetmez. Mesela, hele ilk çağlardanberi gelişerek garbın orta çağını tamamen dolduran sınıflanma ve bunlar arasındaki farklı hukukî nizam bizim memleketlerimizde hiç bir zaman mevcut olmamıştır. Orta çağın garpteki derebeyleri, bunların metbuu olan krallar ve toprağa bağlı serfler, sonra; Fransız ihtilâline tekaddüm eyleyen devirlerde Fransıyada menfaatları birbirine tamamen zid eşitsizlik ve vergi adaletsizliği içinde yaşayan asılzadekân (la noblesse), rahipler (le clergé) ve üçüncü tabaka (avamı nas = le tiers-état) gibi sınıflar bizde hiç bir zaman mevcut olmamıştır. Osmanlı ve hatta Selçuk Türkleri devletlerinde böyle içtimaî sınıflar mevcut olmadığı gibi, bilâkis modern demokrasilerde iktisadî ve belkide beledi hizmetleri karşılayan mesleki ve demokratik te-

sislere ve ezcümle zamanında gayet güzel işleyen Lonca müesseselerine rastlıyoruz. Padişahlar b'zzat dinî telekkileri ve hatta belki de Asyâî Türklükten atavizm yoluyla kalma halkçılıkları itibarile asılzadeler sınıfını kurmamışlar ve korumamışlar ve belki de bililtizam devlet hizmetinde fertlerin daha çok belirmesine müsait böyle bir sistem de terviç eylememişlerdir. Osmanlı ve hatta Selçuk devletlerinde liyakatle ve bilgisile padişahın itimadını kazanan herkes, müslüman olsun veya olmasın, **şeyhülislâm**hktan maada her türlü devlet makamlarına kadar yükselebilir, en yüksek majistiralığı ihraz edebilirdi. Osmanlı tarihinde devşirme çocuklarından yetişen sadrazâmlarla d'ğer vezirlerin ve vükelânın ve padişah damatlarının vesair ümeranın sayısı yüzlerle hesaplanmak gerektir. Yani devletin bünyesi, imparatorluk olarakta, daima demokratik kalmıştır. Yalnız saltanat ve hilafet irsî olarak devam etmiştir.

Türkiyede halkın çoğunluğunu teşkil eyleyen Türk ve müslüman unsurların d'ni ve manevî inanışları da yurdumuzda ötedenberi demokratik bir devletin kurulmasına ve bu yüzden de umumiyetle halkçı bir hukuk sisteminin yerleşmesine ve binnetice demokratça bir hususî hukukun temellerini teşkil eyleyen manevî şartlara elverişli bir zemin olarak görünür. Gerçekten Osmanlı devleti de selefleri olan Selçuk devletleri gibi hakim unsuru itibarile müslüman fertlerden müteşekkil idi. Bu fertlerin hatta bu günkü din ve diyanet anlayışı en demokratik cemiyetlerin sosyal ve hukukî temellerini atmağa müsaittir. Bir kerre islâm akidesine göre de devlet en demokratik temel inanışlara dayanır. Zira bütün fertler arasında **eşitlik** fikri islâmın esasıdır. Bizzat halifenin dahi hususî hiç bir imtiyazı mevcut değildi. O da ferdî haklara bütün diğer hukuk süljeleri kadar riayetkâr olmak zaruretinde idi. Binaenaleyh ferdi haklardan dolayı halifenin hakim (=kadı) huzuruna getirilmesi tabii görülüyordu. Tarihte bu bakımdan muhakeme edilen ve hatta hakim sıfatıyla imam ebu Yusuf tarafından mahkûm edilen halifeler mevcuttur. Halifeler de herkes gibi devletin kanunlarına tabi ve binaenaleyh herkesin malına olduğu gibi can emniyetine riayetle mükellef idiler. Şu halde bir ferdi öldüren halife hakkında da şer'an kisas lâzım gelirdi. Hatta bu sebebledirki Osmanlı padişahları da umumiyetle fetvasız adam öldürtmeğe itina etmişlerdir. Islâm camiası dışında ki bir kimse bile islâm olmaz derhal müslümanların haiz olduğu bütün hakları kazanır ve eskidenberi bağılı bulunduğu kan, içtimâî sınıf vesair imtiyazlardan tecerrüt etmiş sayılarak islâmî eşitlik statüsünü kazanırdı. Bu müsavat prensibi Kuranikerimde de sarahaten emrolunmuştur. Din kitabımızın 49 uncu sü-

resinin 10 uncu âyeti “bütün müslümanların kardeş (5) ve birbiriyle eşit olduklarını emreyleyler. Yani islâmda devlet ve hukuk nizamı bu en demokratik müsavat prensibine dayanır. Fertler hem Allah karşısında hem de yekdiğerine nazaran müsavidirler. Yalnız, tabii, kölelik müessesesi müstesnadır ki bu da, antik demokrasilerde olduğu gibi, belli bir devirde ve karakterdeki, demokrasinin tecellisine mani sayılamaz. Kuran’da, bu eşitlik prensibinin hükümranlığını temine matuf veya onu besleyen pek çok ayetler mevcut olduğu gibi, Peygamberimiz de bütün hayatı boyunca devlet idaresini bu prensip dairesinde yürütmüş, yaşayışı ile, fiilleriyle, ve sözleriyle islâmın en müsavatperver ve en demokratik bir din olduğunu telkine uğraşmıştır. O, bilhassa insanlara hüsnü muamele etmeyi, insanlık şeref ve haysiyetine riayeti, insanları hoş tutmayı, sevgi ve saygı hisleri içerisinde bulundurmaya alıştırmayı telkin etmiştir.

Meselâ şu ayetin (6) tercümesinde aynen şöyle denilmekte ve peygamberin hareket tarzı övülmektedir: “demek, mahza Allahtan bir rahmet iledir ki sen onlara yumuşak bulundun, eğer katı yürekli, huysuz, bir nobran (bir kalbi yoğun) olsaydın elbetteki etrafından dağılmış gitmişlerdi. O halde kusurlarını af et de günâhlarını istifar ediver ve emirde (= işlerde) reylerini al sonra da azmettinmi artık Allaha mütevekkül ol”. Bir başka ayette (7) “muhatabınızla tatlı sözlü olunuz” denilmektedir. Yine bir başka ayette (8) karşınızdakilere daima iyi ve sevindirici şeyler söyleyiniz, nefret ettirmeyiniz, onlara beşaret, hayır ve memnuniyet verici şeylerden bahsediniz. Bütün bu gibi emirler ve daha böyle niceleri birlikte yaşamamanın ve insanca karşılıklı riayet ve fazilet üzere yaşamamanın hülâsa ahlâklı ve dürüst, sosyal düsturları olmak itibarıyla en demokratik esaslardır. Hazreti Muhammet bu eşitlik prensibine o kadar çok riayetkâr olmuştur ki, hayatında daima halk ile beraber, halkın arasında yaşamış ve kendisini onlardan hiç ayırmamıştır. Hatta her fırsatta kendisinin herkes gibi bir insan olduğunu tekrar etmiş, devlet işlerini yürütürken, halk ile konuşurken hep onların aralarında bulunmuş ve onların oturduğu yerden daha yüksek bir yere oturmamağa bile itina etmiştir. Kendisinin harukülâde yaradılış, dirayet, zekâ ve idaresine hayran olanları daima “ben de sizin gibi bir insanım” diyerek müsavattan ayrılmama hususuna ikaz etmiştir.

(5) Bak. Sûre 49, Ayet 10: “İnnemel mü’minune ihvetün”.

(6) Bak. “Febima Rahmeti minallahilinte lehtëm... ilh.”

(7) Bak. Sûre 20, Ayet 44.

(8) Bak. Ayet: “Beşsirtü ve lâtüneffirtü”.

Emri idarede yani âmme işlerinde dahi bu müsavat esasını sağlayacak dini esaslar gerek Kur'anda ve gerek hadiste pek çoktur. Kur'anda "İşlerde onlarla müşavere et, birbirinizle danışınız" (9) ve "İyi insanlar kendi işlerini istipdat ile değil kendi aralarında danışma ve müşavere ile görürler" (10) gibi ayetlerimiz ve "İstişare eden nedamet etmez" gibi meşvereti ve idarede eşitlik emreyeyen Cumhuriyeti takviye edici dini esaslarımız pek çoktur. Esasen islâmî akide Cumhuriyet idaresine en müsait akidedir. Hazreti Muhammet irsî saltanat devleti kurmayı aklından geçirmediği gibi halifelüğün intihapla olması esasını diyanete en uygun telekki eylemiştir. Sonraları gerek arap ve gerek Türk devletlerinde halifelüğün verasete bağlanması islâmî akidenin esasını değiştirmez.

İslâm Türk camiasındaki bu müsavat ve ferdî hürriyet ve haysiyet prensibinin yanı başında bir diğer temel prensipte her devir demokrasilerinde idarenin esasını teşkil eyleyen adalet fikridir. Aslında bu fikir, bilindiği gibi, hukukan eşitlik prensibinin ve kanunların umumiliği prensibinin bir tatbikatından ibarettir. İslâm akidesine göre adalet prensibi bütün islâm devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Türk cemiyetinde de en mühim hukuk esaslarından sayılmıştır.

"Adalet mülkün ve devletin esasıdır" (11) şeklindeki ezeli devlet ve idare düsturu bütün islâm halife ve hükümdarlarını tesiri altında tutmuştur. Halifeler asla zulüm edemezler; aksine onlar adaletle memur ve melufdurlar. Esasen bu prensip de Kur'anda muhtelif şekillerde ifadesini bulmuştur. Gerçekten bir ayette aynen "haberiniz olsun ki Allah size adli, ihsanı, ve yakınlığı olana atayı emrediyor ve fuhşiyattan, münkerden, tecavüzden ("bağiyden) nehyediyor, size vaiz ediyorki dinleyip ve anlayıp tutasınız" (12). Bunlardan başka islâmın şartları bizatihi hem müsavat prensibi ve hem de demokratik anlayış üzerine kurulmuştur. Hele zekât gibi bir müessese içtimai tesanüt ve dayanışma fikrinin, en büyük tecellesi sosyal adaletsizliklerin önlenmesine matuf en demokratik bir müessesedir. Medenî insanlık âlemi böyle bir tesanüt fikrine ancak sırlarca sonra varabilmiştir. İslâmlık o kadar demokratik bir inanış tesis etmiştirki, bunda, hıristiyanlığın tamamen aksine olarak, ve her halde insanlar arasındaki eşitlik esasını bozmamak endişesile olacak bir klerikal (ruhban) sınıfın türemesine de imkân vermemiştir. Zira islâm-

(9) Sûre 3 âyet 153: "Veşavirihümfilemri"

(10) Bak. Sûre 42 âyet 38: "Ve emrühüm şura beynehüm".

(11) Bak. "Eladlî Esasülmülk". Bu esas Roma hukukunun en mühim adajlarından "Iustitia fundamentum regnorum" prensibinin aynıdır.

(12) Bak. sûre 10 âyet 90: "İnnallahe ye'mürü biladli velihsan... ilh".

da klerikalizm yasak edilmiştir. İslâmda ruhbanlık ve disiplinli ve güdümlü bir din idareciliği yoktur. Herkes Allahı ile doğrudan doğruya temas edebilir; Allah ile kul arasına girilemez.

Bu kısa izahlara göre Türk milleti sosyal bünye, tarihi oluş ve dini âkide itibarile demokratik gelişmelere en elverişli bir zemin ve muhit teşkil eder. Bu demektirki bu cemiyet içerisinde en iyi gelişecek ve en kolay yerleşecek hukuk düzeni demokratik bir düzen olabilir. Halk ruhuna ve ihtiyaçlarına uymayan kanunlar bu topluluğun **bünyesine ve aslıyetine uymazlar** (= **Fremdart**) sayılırlar. Hatta bundan dolayıdırki Türk - Osmanlı camiasında da bütün diğer Türk devletlerinde olduğu gibi, hukuk müesseseleri daima, halkçı olmak zaruretinde kalmışlardır. Yani başka bakımlardan kifayetsiz olan hukuk düzeni halkçılık karekterini, umumiyetle ihmal edememiştir.

Hülâsa bu yazının baş kısmında belirttiğimiz yeni bir taknin ve tedvin zaruretinin ve bunun b'zatihi halkçı bir hareket oluşunu, bu son izahlarımızla, demokratik bir camiaya yaraşacak bir taknin zarureti olarak kabul etmek gerektir. Şu hale göre modern Türk Cumhuriyetinin ana taknin faaliyetini teşkil eyleyen medenî hukuk tedvinini çevreleyecek şartların en aslisi demokrasi olmak gerekmektedir. Başka deyimle, yeni Türk devletine müdevven ana kanunlar vermek ne kadar halkçı bir hareket ise bu camianın tarihi oluşu ve manevî şartları esasen demokratik bir inkişaf arzettiğinden yapılacak ana kanunların en mühim farık vasfının da demokratik olması zaruridir. Bu vesile ile bir başka noktaya daha işaret etmeden geçemeyeceğiz:

Türk Müslüman cemiyetinin bağrında bütün tarihi boyunca, daima müslüman olmayan azlıklar da barınmıştır. Türkiyede yapılacak bütün kanunların, bu gibi fertlere karşı tatbik olunacak eşit muamele bakımından da, demokratik realitelerimize uygunluğunu belirtmek gerektir. Bir taraftan tanzimat fermanı, diğer yandan Lozan ahitnameleri bu gerçeği teyit ederler. Binaenaleyh Türk tedvin ve taknin sistemlerinin demokratik farıkasının zaruriliği bu realiteye de uygundur.

II. Şimdi de buraya kadar, demokrat bir sosyal bünyeye ve hukuki nizama sahip olması gereken Türkiyenin iktibas eylediği medenî hukukun bu şartlara ne dereceye kadar uygun bulunduğunu araştıralım.

Türk Medenî Kanununun hükümlerine temas etmezden önce, evvelerde onun me'hazı itibarile asrımızın medenî kanunları içerisinde halkçılığı üzerinde en çok durulan bir tedvin eseri olup olmadığı meselesini ele almak ve tabir caizse bu bakımdan verilmiş olan selâhiyetli hükümlerle-

ri ve inanılır şahitleri kısaca belirtmek lâzımdır. Hukukun bugünkü ilim anlayışına göre: Bir kanunun halkçı karakterini tayin eden en mühim esas onun hukuk siyaseti bakımından uygun muhtevayı haiz bulunmasıdır. Bu ise kanunun evvela halihazırdaki vazifesine en fazla elverişli bulunmasıyla tahakkuk eder. Esasen "Halkçı bir hukuk ne mücerret normlardan mürekkep katı bir sistem, ne de bir eski hukuk eserleri koleksiyonudur. Hukukî düşünüşün canlı olduğu her yerde hukuk canlı, aktüel pratik bir kudret olarak hissedilmekte ve ona vazifesini başarmakta gösterdiği iktidara göre değer biçilmektedir." (13) İsviçre medenî kanununun pek çok hükümleri "modern bir ziraat hukukunun emrine tahsis edilmektedir (aile şirketi emvali, ziraî miras hukuku (14), komşuluk hukuku, toprak islahatı, kaynak hakkı, gayrimenkul mükellefiyeti, /rat senedi, hayvan rehni)" (15). Medenî Kanunun sanayi siyasetini besleyen bir çok hükümleri mevcut olduğu gibi ezümle küçüklerin ve umumiyetle kasırların korunması, velâyetle çocukların himayesi, evlenme dışındaki neslin yardımına koşma ve koruma hükümleri, üst hakkının kabulü gibi hükümler de hep daha ziyade içtimaî siyaset mülâhazalarile vazolunmuş hükümlerdir. Şu hale göre İsviçre gibi sosyal, ekonomik, kültürel bakımlardan en ileri ve en medenî sayılan bir memleketin hukuku siyaset bakımından ihtiyaçlarını karşıladığından kimsenin ihtilaf etmediği bir kanun hukukî siyaset noktasından bizim de ihtiyaçlarımıza halkçı ve milliyetçi arzularımıza uygun düşmek gerektir.

Türk Medenî Kanununun me'hazı olan kanunun halkçı karakteri bütün garp hukuk müelliflerince üzerinde en çok durulan bir vasfı olarak görülmektedir. Yirminci asrın şüphesiz, en büyük takvîn eseri olan İsviçre Medenî kanununun ruhunu kısaca belirtmek hususunda İhering'in Roma hukukunun ruhunu belirtişine benzer bir selâhiyetle duran garp hukuk müellifleri arasında Tuorun İsviçre Medenî Kanunu adlı pek değerli sistematik eseri bu bakımdan daima dikkat çekenlerden biridir. Gerçekten Tuor bu eserinde kısa hatlarla İsviçre Medenî Kanununun demokratik farkasını en selâhiyetli bir şekilde belirtmektedir (16). Bu görüşleri şöylece hülâsa etmek kabildir.

- (13) Bak. Egger (Dr. A.) — İsviçre Medenî Kanun şerhi, Volf Cermis tercemesi, 1947 İstanbul s. 39.
- (14) Bak. Göktürk (Dr. H. Avrı); TMK miras hukuku, s. 688 Saymen (Dr. Ferit H.); MK'unumuz köylünün ve ziraatın yeri, XV. yıl kitabı s. 216 vd.
- (15) Bak. Egger - Cermis; sözü geçen eser s. 39.
- (16) Bak. Tuor (Dr. P.); Das chweizerische Zivilgesetzbuch, 5. Anflage, Zürich 1948 ve aynı eserin Henri Deschenaux tarafından Fransızca tercemesi, s. 10 Kar. Yuk. not 1 deki bibliyografya.

İsviçre Medenî Kanunu muayyen bir seçkinler sınıfı için değil halk için yani halktan olan ortalama ve yüksek seviyeli olmayan insanlar için yapılmıştır. Binaenaleyh bu kanundaki hükümler yalnız münevver sayılan hukukçular için ve yalnız mütahassıslar sayılan hâkimler için değil bütün vatandaşlar için konulmuştur. Böyle olunca her zeki, akli başında ve okur yazar vatandaş, yahut hukuk tahsili olmayan her memur ve idareci dahi bu kanunu okuyunca ondan bir şeyler anlayabilir. Yani o kadar ki bu kanun hususî bir hukuk tahsiline lüzum olmaksızın da anlaşılacak şekilde adeta her İsviçreli için bir **Yurt bilgisi** kitabı gibi düşünülmüştür (17). Hatta İsviçre Medenî Kanununun bütün hazırlıklarının ve projelerin yapıcısı olan **Eugen Huber** bu kanunun gerekçesinde (18) aynen şöyle söylüyor: "İlim yalnız mütahassıslara hitap eder ve yalnız mütahassıslar tarafından onun anlaşılabilmiş olması kâfidir. Fakat kanun yapma bahsinde iş böyle değildir, zira kanunu tatbik etmekle vazifeli olan kimselerin hukukî tahsil ve yetişmeleri lüzumunda ne kadar müttefik olunursa olunsun iş bununla bitmez, modern hukuk anlayışına göre, kanun hiç bir zaman, her hangi bir mesele karşısında yalnız memurun hareket hattını tayin etmez; o aynı zamanda, idare ettiği, hükmü içine aldığı bütün insanlara hitap eder. İşte bundan dolayı, kanunda düzenlenen hadisenin ve keyfiyetin hususî ve teknik mahiyeti müsait bulunduğu nisbette, kanun herkes tarafından anlaşılacak gerektir; her halde kanun, iş ve münasebetleri bir meslek veya sanat halinde teşkilâtlanmış bulunan kimseler tarafından da anlaşılacak olmak gerektir. Kanunun ibaresi, her halde, hukuk mesleki içinde yetişmemiş olanlar için de bir mana ifade etmelidir. Şüphesiz bir mütahassısın yani bir hukukçunun kanunun bir ibaresinden hukukçu olmayandan daha fazla şeyler anlaması daha iyi mana çıkarması tabiidir, fakat, kanunu, hukukçu olmayanın, yani ortalama zekâlı ve okumak bilen her vatandaşın da anlaması şarttır".

Kanun yapma işinde halkçı bir düşünce de kanunun yazılış bakımından kolay anlaşılır şekilde ve mahiyette olmasıdır. Zira eğer bir kanunun bütün vatandaşlar için ve bunların ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılması esası kabul edilince onun bu maksada elverişli bir surette kaleme alınması gerekir. Halbuki bir memlekette hukukî yetişme ve tah-

(17) Bu vesile ile belirtmek gerektir ki İsviçre'de hâkimler seçimle tayin edilir ve hâkim olmak için hukuk tahsil yapmış olmak da şart değildir. Bundan dolayı Alman Medenî Kanunu sırf hukukçular ve âlimler tarafından anlaşılacak için yapıldığı halde halkçı İsviçre Medenî Kanunu, bunun tam zıddıdır, herkesin anlaması için düşünülmüştür.

(18) Bak. *Erläuterungen*, s. 12.

sile mazhar olanların sayısı pek az olduğuna göre kanunların yazılışında öyle fazlaca mücerret mefhum ve ibarelerden, çok umumî terkip amelîyelerinden ve prensiplerden kaçınmak lâzımdır. Aksi halde kanun halk için değil ancak güzîdeler için yapılmış olur. Halk ise öyle mücerret ve umumî formüllerden ziyade müşahhas ifadeleri sever; çünkü o daha ziyade müşahhas düşünür. En mühim halleri ve olguları göz önünde tutarak yeni hal, hâdise ve olguları ona kıyasla halle çalışır. Birinci tarz pek âlimane bir eser olan **Alman medenî kanununun** (= **BGB**) tarzıdır; ikincisi ise halkçı olan İsviçre medenî kanununun tarzıdır. Böylece me'haz kanunumuz her hangi bir hukuk prensibinin neticelerini bütün teferruat meselelerinde takip eylemekten yüz çevirmiştir. O yalnız mühim halleri veyahut çok rastlanılan halleri düzenlemekle yetinmiş ve bunların diğer benzer hallere, kıyas yoluyla, nasıl tatbik edilebileceği meselesinin araştırılmasını hukuk tatbikatına ve ilmîne bırakmıştır. Buna göre me'haz kanunumuz tam ve noksansız olmak iddiasını bir tarafa bırakarak, bilakis az çok eksik kalma yolunu tercih etmek suretile halk ihtiyacına daha iyi cevap verilebileceğini kabul etmiştir (19).

Bu izahlara göre me'haz kanun yazış ve ifade tekniği bakımından kısa ve faydalı olmağa pek it'na etmiştir. Çünkü herkesin anlayabileceği bir kanun böyle olmak gerektir. **Huber** hatta gerekçede, yaptığı projenin "muhtasar müfit" olması ile öğünür. Gerçekten popüler bir kanun için en esaslî zaruretlerden birisi de kısıklık ve muhtasarlıktır. Federal İsviçre hükümeti dahi 28-Mayıs-1904 tarihli tezkeresinde aynı mütaleada bulunmuştu: "Bu kanunla, halkçı bir kanunun asla yüz çeviremeyeceği bir sadelik teminini denemek icabediyordu" demiştir. F'lvaki, halktan ortalama bir adam öyle, hem maddeleri ve hem tamamı, çok uzun olan bir kanunu okumaz; Zira böyle uzun bir kanunun içinden çıkamaz; istikametini şaşırır. Onun muhtevasını pek güç benimser (20). Bundan başka kanunun herkes tarafından anlaşılabilir mahiyette olması, kanunun kısa olmasından ziyade **münferit maddelerin** de kısıklığı ile temin olunabilir. Bu bakımdan me'haz kanunu ve binnetice Türk Medenî Kanunu gerçekten rekor kırmıştır. Zira bu kanunlarda yalnız iki madde hariç 421 ve 422 TMK, bütün maddeler en çok üç fıkrayı ihtiva eyler ve her fıkra yalnız bir tek cümleden ibarettir. Yani bu kanunlarda öyle iç içe

(19) İsviçre Medenî Kanununun, bililtizam eksik kalma anlayışından doğacak mahzurlar bakımından yapılan tenkitler hakkında bak. Gény (F.). Méthodes d'interprétation et sources en droit privé, 1932, t. II. 309 vd.

(20) Bak. Aksi fikir için, Tuor, b. y. a., s. 12 vd. de anılan **Roguin** ve **Chaude'** in görüşleri.

girmiş, girift, yüklü, dolaşık ve anlaşılması güç mütemmim cümleler yoktur.

İsviçre Medenî Kanununun ve dolayısıyla Türk Medenî Kanununun bir diğer hususiyeti de derli toplu olmasıdır. Gerçekten gerek kanunun heyeti umumiyesi ve gerekse münferit parçaları gayet toplu bir görüş ve kavrayışa elverişlidir. Bittabi bu hususiyet de halkçı bir anlayışın tatmini bakımından ehemmiyeti haizdir. Kanunun böyle bir güzel vasma malik olması, şüphesiz bir çok mahirane ve metodlu çalışmaların neticesidir, kanun adeta sistematik bir eser gibi evvela bir takım kitaplara (dört kitaba ve Borçlar Kanunu ile birlikte beş kitaba) ayrılmış ve kitaplar bablara ve bablar fasıllara taksim edilerek bablar bütün kanun boyunca maddelerle birlikte tevali eylemiştir. Kanunun kısımları ve babları içerisinde tanzim edilen her hukuk müessesesi de ayrıca gayet sistemli bir tasnife ve metoda kavuşturulmuştur. Bunlardan başka kanuna her maddenin yani başına konulan kenar notları sayesinde daha kolay bir anlama ve muhtevaya daha toplu bir bakış ve nüfuz imkânı sağlanmıştır. Bütün bunlar ancak halkçı yani halk için yapılmış bir kanunun iyi vasıflarıdır.

Nihayet İsviçre Medenî Kanununun halkçılığının en son ve en mühim bir yönü de bu kanunun **dili, beyan tarzı ve uslubudur**. Kanun, **Huber**'in de dediği gibi, "mümkün mertebe basit berrak ve yapmacıktan uzak bir ifade ile" yazılmıştır (21). Gerçekten bir kanunu ve umumiyetle hukukî metinleri halk için ekseriya güç anlaşılır bir hale sokan şey bilhassa karışık cümleler teşkili ve teknik tabirlerin fazlaca kullanılmasıdır. Bundan dolayı ekseriya kanunların kendilerin **has gizli** dilleri vardır; bu bakımdan Alman Medenî Kanunu, eski tabir ile, en **mütebahhirane** kanunlardan sayılır. Zira ancak derin hukuk âlimleri bu kanundan hüküm çıkarabilir. İsviçre Medenî Kanunu bu bakımdan BGB yi değil, daha ziyade Kod sivilî (Fransız medenî kanununu) örnek almıştır. Ve kabil olduğu kadar halk dilini ve halkın dil kullanımını ihmal etmemiştir, kabil olduğu kadar diyoruz, zira bir terim sistemine bağlanmayan hiç bir ilim olamayacağı gibi hukuk da olamaz. Fakat asıl hüner bunun halka yaklaştırılmasıdır. İsviçre Medenî kanunu işte bu gayeye erişmiştir. Fransız hukukçusu, **Chaudé** İsviçre medenî kanunu hakkında (22) "bu kanun, daha birinci okunuşunda bile gayet cazip bir kolaylık ve vazıhlık intibai

(21) Bak. **Velidedeoğlu (Dr. Hıfzı Veldet)**; Türk Medenî Kanununun umumi esasları 4. Bası, s. 129, Not 5 (İstanbul 1951).

(22) **Tuor**, b. y. a. s. 12.

birakıyor" diyor. Hakikaten bu kanunun sadeliği ve vazıhlığı üzerinde o kadar titrenmiştir ki kanunda bir maddeden diğerine atıf yapan hiç bir hüküm yoktur. Halbuki son asrın en âlimane hukukî şaheseri diye görülen Alman Medenî Kanununun hemen her maddesi bu kabil yollamalarla doludur. İsviçre Medenî Kanununun halkçı ve popüler karakterini hü-lâsa olarak belirtmeğe uğraşan bu izahlarımız daha ziyade bu kanunun yalnız şekli hususiyetlerini ilgilendirir. Aşağıda bu kanunun maddî muhtevasının halkçı karakterine de ayrıca temas edeceğiz. İsviçre Medenî Kanununun bu halkçı evsafını Türk hukukçu ve sosyologları ve hatta resmî şahsiyetleri de şimdiye kadar ittifakla teyit eylemişlerdir.

Burada, hukuk mütefekkirlerimiz tarafından da, üzerinde haklı olarak durulmuş olan bir noktaya temas etmeden geçemeyeceğiz. Gerçekte halkçı bir kanun olan mehzaz kanunun bütün demokratik hususiyetlerinin de, iktibas yoluyla, Türk Medenî Kanununun makûl olduğunda ve onun popülerliğinin de esasını teşkil eylediğinde şüphe yoktur. Yalnız, acaba, bu esasın temininide dil, uslub ve bilhassa terim bakımlarından aslı kadar muvaffak olunmuş mudur? Bu soruyu **Ord. Prof. Velidedeoğlu** menafi olarak cevaplandırmaktadır (22 a). Biz bu hususta tamamen onun fikrinde değiliz. Zira pek değerli meslektaşım vakıa bugün vasıl olduğumuz hukukî inkişaf merhalesinde yeniden yapılacak bir kanunun dili, uslubu ve terim sistemi hususiyetlerini göz önünde tutmak suretile haklı olabilir. Fakat Medenî Kanunun ve Borçlar Kanununun tercüme edildiği zaman yaşayan Osmanlı hukuk dilini göz önüne getirdiğimiz takdirde medenî kanunumuzun dil ve istilâh bakımından da demokrasiye yarayan azametli bir terakki sayılması gerekmektedir. Zira Osmanlı devri kanunlarından meselâ arazi kanunnamesini, Mecellei Ahkâmı Adliyyeyi ve hatta diğer âmme kanunlarını şöyle medenî kanunla yan yana koyarak bir kaç maddesini karşılaştırırsak medenî kanun dilinin ne derece halkçı, yani ortalama vatandaşın da anlayabileceği bir dil haline getirilmiş olduğunu kolaylıkla farkederiz. Hem bu bakımdan başka bir mukayese unsuruna daha sahibizki o da, projesi medenî kanundan önce eklektik bir surette hazırlanarak medenî kanunla birlikte ıstar olunan ticaret kanunumuzdur. Gerçekten halkçı bir devletin kanununun dili olmak bakımından medenî kanun ticaret kanunumuzu fersah fersah geride bırakmıştır ki bunda onun aslının dilindeki sadeliğin rolünü inkâr etmeğe imkân yoktur. Medenî Kanunumuz ve Borçlar Kanunumuz küçük, evlenme, boşanma, evlilik, karı koca, üst hakkı, borç, satım, trampa, menkul satımı, kira, adi kira, hasılat kirası, bağışlama, tellâllik,

(22 a) Bak. MK'nun XV. inci yıl kitabı, s. 392. vd.

kumar ve bahis... gibi halk dilinden ve Türkçe köklerden esas itibarile, uygun bir çok terimleri hukuk dilimez kazandırmıştır. Yalnız bu sözlerimizle, medenî kanunumuzun dil, yazış ve terim bakımlarından mükemmelliğini iddia ettiğimiz zehabı hasıl olmasın. Bilakis kanunumuzun bu bakımdan islâhına lüzum olduğuna biz de kaniiz. Zaten Prof. Velidedeoğlu'nun da haklı olarak işaret ettiği gibi kanunumuzun bu bakımdan eksiklikleri "...asırlardanberi sürüp gelen" ve Osmanlı kanunlarında ve hukuk dilinde kullanılan hukukî üslup ve ifade tarzının, medenî kanunun ve Borçlar Kanununun pek geniş olan tercüme komisyonunun üzerinde de tesirlerin hissettirmiş olmasından ve Türkiye de o zaman, saf, berrak ve müstekar bir hukuk dili ile terim sisteminin kurulmamış bulunmasından ileri gelmiştir. Hatta bugün dahi, bu bakımdan garp hukuk dilleri mertebesinde bir gelişmeye mazhar olduğumuzu maalesef, iddia edecek durumda değiliz.

Başta Atatürk olmak üzere bütün inkilâp ricalimiz de, İsviçre Medenî Kanununu iktibas ile bir asırdanberi özendiğimiz, kapısından içeri girmeğe uğraştığımız ve bizi daima istiskar eden, hatta ikinci derece medeniyet merhalesinde telâkki eyleyen muasır avrupa medeniyeti çerçevesi içerisine girişimizin gerçekleşmiş olduğu kanaatında olmuşlardır.

Ezcümle Atatürk'ün muhtelif vesilelerle söylediği nutuklarda ve yaptığı hasbihallerde rastladığımız ve aşağıda not halinde verdiğimiz bazı sözleri bu bakımdan pek kıymetli ve işaret verici mahiyet taşımaktadır. (22 b).

(22 b) Bak. Melzig (Prof. Dr. Herbert): Atatürk dedi ki, Ankara 1952 s. 141: "...dünyada mevcut biçimle medenî devletlerin kanunu medeniyeleri hemen yekdiğerinin pek yakındır.. binaenaleyh bizim dahi mevzuatı hukukiyemizin biçimle medenî devletlerin müdevvenatı kanuniesinden nakıs olması caiz değildir... Adliye vekâletimizin mecellenin ihtiva veya tatmin eylemediği ihtiyacı asır ve nası evfak ahkâm ile tevsi ve tarsin lüzumunu takdir eylemiştir ve bu hususla iştigal etmek üzere mütehassıslardan mürekkep bir hey'et teşkili için kanun lahiyası tanzim edilmek üzeredir."

Aynı eser, s. 187: "...hiç bir delili mantikiye istinad etmeyen bir takım an'anelerin ve akidelerin muhafazasında ısrar eden milletlerin terakkisi çok güç olur.."

Aynı eser, s. 230: "...millet bundan sonra hayatına, istikbaline ve bütün varlığına bizzat kendisi nıgehban olacak ve bütün aktarı vatanda yine yalnız kendisi ve kendi idaresi hükümran kalacaktır.."

Aynı eser, s. 264: "...milletimiz yaptığı inkılabın kısıkanç müdafiidir de.."

Millî bünyemizin demokratikliğine dair almak üzere ve Atatürke izafe edilen şöyle bir ibareye de, 19 Şubat 1952 tarihli Ulus'ta, N. Artam'ın fıkrasında rastladık: "... bizim milletimiz esasen demokrattır. Harsının, an'anatının en derin maziye ait istifsatı bunu müeyyittir. Bizim yapabileceğimiz bir şey varsa bu hasisei fitriyenin icabatını gayri tabii bir surette menetmek isteyenleri bertaraf etmektir."

Medenî kanunu İsviçreden almakla, demokrat bir bünyeye malik olan garp memleketlerinin içtimaî ve ekonomik nizamını, yurdumuza aynen nakletmek zaruret'ni, Türkiyede yapılan ve bel kemiğini medenî hayatımızın değişimi teşkil eyleyen hukukî inkilâp şeklinde ifadelendirmek istediğimiz manasında anlamalıdır. Medenî Kanunumuzun gerekçesinde bu bakımdan ehemmiyetli mütalaalara rastlamaktayızki bunların bazı- larını buraya nakletmekte fayda mülâhaza ed yoruz (23); "Cumhuriyet, bir Türk adaletinin keşmekeşten, yokluktan ve pek iptidai vaziyetten kurtarılmasını, inkilâbın asrı hazır medeniyetinin icabatına muvafık ye- ni bir Türk Kanunu Medenisinin süratle vucuda getirilmesini ve takmini- ni zarurî kılmıştır. Bu maksatla ihzar olunan Türk kanun medenisî ka- vanini medeniye arasında en yeni, en mükemmel ve halkçı olan İsviçre Kanun Medenisinden ahz ve iktibas olunmuştur. Bu vazifeyi Adliye Ve- kâletince verilen direktifler dahilinde memleketimizin güzide hukuksinas- larından mürekkep hususî bir encümen ifa eylemiştir". (24):

Medenî Kanun hakkında mütalaa yürüten memleketimizin hukuk bülgenlerinin fikirleri de onun halkçı karakterini belirtmekte müttefiktir- ler. Ezcümle değerli meslektaşım Veli Veliçioğlu medenî kanunumuzun, umumî surette, karakterini belirtme vesilesile aynen şöyle der (25): "Medenî Kanun aslında halkçı bir kanundur, teferruatlı olmayıp kısa ve vecizdir. Hayatta en çok rastlanan vakıaları tanzim edici kaideleri koy- muştur. Yalnız kanun değil kanunun maddeleri de kısa ve vecizdir. Ge- rek MK. da ve gerek BK. da çok uzun maddeler yok gibidir". "Demokra- si ve hürriyet ruhunu aksettiren MK. umumî hatları itibar'le Türkiyenin demokratik bünyesine uygundur".

Medenî Kanunumuzun aile hukukunu bir araştırma mevzuu yapmak vesilesile Ord. Prof. Ali Fuat Başgil de medenî kanunumuzun demokratik karakteri üzerinde durmakta ve bu hususiyeti teyit ederek aynen şu mütaleaları ileri sürmektedir (26): "Özinü insan ruhunun derinliklerin- den alan aile müessesesi, tarih boyunca şekilden şekle girmiş, evvelâ des- potik, sonra yarı despotik ve nihayet bugün de zevci münasebetler esa- sına dayanmıştır. Ve bu istihale'lerinde bu müessese, medeniyetin ve ah- lâkî münasebet ve telekkilerin umumî tekâmülünü takip etmiştir. Şurası

(23) Bak. MK gerekçesi s. 6.

(24) Bak. Bu encümenin çalışmaları hakkında, bu derginin aynı sayısında

Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay tarafından yazılmış olan makale.

(25) Bk. Velidedeoğlu (Hıfzı Veldet): TMK; umumî esasları, 4. b. s. 128-130 vd.

(26) Bak. Başgil (Ali Fuat); not 1. de sözü geçen eser, s. 347.

muhakkatırki, bugünkü medeniyetlerin ahlâki vicdani müsavat, himaye ve muavenet esasları üzerinde oturan bir eşlik ve arkadaşlık yuvası ve bir sevgi ve saygı ocağı görmek istemektedir. Devrimizin medenî kanunları da; muasır medeniyet vicdanının bu emperatifine tercüman olarak, aileyi bu esaslar üzerine kurmaya ve demokratlaştırmaya çalışmışlardır. Hususile bugünkü **Türk Kanunu medenînin aile ahkânı, hulasasını bir tek fikirde bulur ki, bu da demokrasidir.** Fakat şu noktaya dikkati çekelim ki, demokrat aile ancak demokrat bir devlet muhiti ve teşkilâtı içinde inkişaf eder ve kemal bulur. Çünkü aile ve devlet; bu iki teşekkül arasında gayet sıkı bir irtibat vardır. Despotik bir devlet kadrosu içinde, medenî kanunlar istediği kadar yazsın, demokrasiye müstenit bir aile rejimi tahakkuk edemez. Nitekim despotik rejimdeki ailelerden müteşekkil bir devlet camiasında da, yine kanunlar istediği kadar yazsın, demokrasinin tahakkukuna imkân yoktur. Çünkü kanunların ailede tesis ettiği demokrasi gibi, devlette tesis ettiği demokraside sadece şekli ve siyasidir. Bu türlü demokrasi **ahlâki bir demokrasiye** dayanmadıkça büyük bir kıymet ifade etmez. Gerek aile ve gerek devlette ahlâki demokrasinin özü ve esası eşitlik ve arkadaşlık, müteakabil sevgi ve saygı ruhu ve terbiye, sidir. Türk'yemiz, büyük fedakârlıklara temin ettiği varlığını ve istiklâlini sivil ve **siyasî hayatında demokrasi idealine bağlarken** bu hakikati göz önünde tutması, aile ile devleti aynı bir ruh ve terbiye üzerinde birbirine perçinlemeyi unutmaması lâzımdır”

Değerli meslektaşım bu izahlarla bir taraftan aile ile devletin irtibatını diğer yandan da bunların manevî temellerini belirtmeğe çalışıyor ve bu temelleri de pek haklı olarak ahlâk, fazilet, sevgi ve saygı kavramlarında buluyor. Yani yeni Türk medenî hukukunun temelini teşkil eyleyen aile hukukumuzun ahlâkî ve manevî karakter selâbetini onun demokratik temeli ve bugünkü halk ihtiyaçlarımızın en iyi tatmin yolu olarak kabul ve telâkki ediyor (27); biz bu nokta nazarı gayet tabii buluyoruz; hatta vaktile yazdığımız bir yazıda bu nokta üzerinde epice durmuştuk (28). Şu halde medenî kanunumuz umumiyetle ve bilhassa aile hukuku olarak ahlâkiliğe verdiği kıymetle de halkçı temayüllerimize cevap vermektedir.

- (27) Mamafî sayın meslektaşım sonradan, medenî kanun ve bilhassa onun aile hukuku hakkındaki fikirlerini günlük matbuatta çıkan bazı yazılarında kısmen değiştirmiş görünüyor: bu hususta bilhassa bak: 29-3-951 tarihli **Vatan** gazetesi.
- (28) Bak. **Göktürk (Hüseyin Avni)**; Aile (milletlerin hukukî hayatında Türkiye, İst. Üniversite kitapevi, 1940 ve bu eserin Fransızca nüshası: **La Turquie, VII (La vie juridique des peuples, Paris 1939) Famille p. 152 s. 55**

Türk Medenî Kanununun bir diğer halkçı hususiyeti de bütün Türkiye ahalisine seyyanen ve müsavatçı bir zihniyetle tatbika elverşi bir kanun olmasında aranabilir. Gerçekten medenî kanun bütün Türk milletinin kanunudur. Bu itibarla din, dil, ırk, mezhep ve sınıf farkı gözetilmeksizin bütün vatandaşlar seyyanen bu kanunun şumulüne dahil olmak zaruridir. Halbuki Türkiyedeki gayri müslim vatandaşların Lozan ahitnamesine kadar zümre zümre hususî bir takım hukukî statülere sahip buldukları bir gerçektir. Ondan sonra da, yani medenî kanunun istanbula kadar islâmî kaynaklardan gelen evlenme, boşanma, vasiyet, vesayet, miras... ilâh. ahkâm yine onlara kabili tatbik olmadığından bunlar kendi dillerine has ve daha ziyade dini örflerine müstenit hukukî statülerine sahip olmakta devam ediyorlardı. Yani İmparatorlukta yaşayan insanların din ve mezhep esaslarına göre ayrılmış oldukları ve bunlar hakkında ayrı hukuk ve adlî teşkilât ve imtiyazat teessüs eylemiş bulunduğu herkesin bildiği bir şeydir. "Eski devrin dini devlet te'ekkesinde böyle bir vaziyet hoş görülebilirdi; fakat istiklâl mücadelesi sonunda hakim olan radikal inkilâp ülkümüzle birlikçi ve milliyetçi devlet te'ekkesinde bu gibi vaziyetlerin yeri yoktu. Bugünkü devlet birliğinin en mühim vasfını, madde, şahıs ve merci bakımından, kaza vahdeti teşkil eder. Hilafetin ilgası, tedrisatın devlet eli ve kontrolü altında birleştirilip lâikleştirilmesi ve nihayet-tevhidi kaza esasına külliyen mugayir olan-seriye mahkemelerinin kaldırılması kaza'da birliğe yol açmış ve İsviçre Medenî Kanununun alınması ile de bu birlik tahakkuk etmiştir" (29). Bu suretle medenî kanun, Türkiye'nin bütün halkı bakımından müsavatçı bir medenî hukuk, yeknesak ve tek ve modern devletlere yarayacak mana ve mahiyette bir adlî kaza teşkilâtı da getirmek suretile bu bakımdan da, milliyetçi ve halkçı bir devletin temel direklerinden birisi olmuştur. Hatta medenî kanunumuzun bu f'yakatta bir kanun olduğunu sezen bazı yabancı devletler kapalı ve açık itirazda bulunmak istemişlerdir. Ezetimle Yunan hükümeti İsviçreden aldığı bu kanunun Türkiyede gayri müslim azlıklara tatbikini Lozan ahitnamesine aykırı sayarak o zaman Milletler Cemiyeti'ne bile baş vurmuştur. Bittabi bu yersiz müdahale o zaman lâ-yık olduğu resmî cevapları almıştır (30).

III. Medenî kanunumuzun asıl maddî muhtevası bakımından halkçı bir kanun olduğu keyfiyeti: Modern anlayışa göre, bir hukuk dü-

(29) Bak. MK nun XV. yıl kitabında s. XVI. Ali Fuat Başgil tarafından yazılan önsöz.

(30) Bu hususta etraflı bilgi için bak. Başgil Yuk. Eser s. VIV. Bilsel (Cemil), aynı eser MK ve Lozan, s. 21 vd.; Bozkurt (Mahmut Esat), aynı eser s. 18 vd.

zeninin muhtevassın halkçılığı ve demokratik ihtiyaçlara uygulanlığı, ancak vatandaşlar arasındaki hukuk eşitliği, insan hak ve hürriyetlerinin masunluğu ve camianın ihtiyaçlarının, - gerek millet ve halk ve gerekse devlet olarak - en uygun surette karşılanabilmesi ile sağlanmış sayılacağı meydandadır. Her ne kadar bu günkü hukuk nizamımız bir inkilâp hareketi olarak meydana getirilmiş ise de, bu düzenin kaynağı olan ana kanunlarımız hep demokratik memleketlerin örneğine göre yapılmış ve bilhassa demokrasinin işleyiş bakımında, temeli sayılan çoğunluk iradesinin idarede hakim olması prensibini devlet varlığımızın mesnedi addeyleyen esaslar teminat altına alınmıştır. Gerçekten bugün artık tam ve serbest seçimlerle ve çoğunluğun iradesile devletin iktidar ve idaresini eline alanları yine bu çoğunluğun ihtiyaç ve arzularına uygun bir faaliyet ve yürütüm yolu, yani demokratça bir idare usulü takip etmek zaruretinde buldukları eşyanın tabiat ve mahiyeti icabıdır. Bir taraftan ana yasamız ve seçim kanunlarımız ve diğer yandan da medenî kanunumuz, hassatan, hususî hukukun sübjektif hakları ve aile, mülkiyet, miras müessese ve düzenleri bakımından bu esasları teminat altına almış bulunmaktadır. Gerçekten ana yasanın 69 uncu maddesine göre: "Türkler kanun karşısında eşittirler ve ayrıksız, kanuna uymak ödevindedirler. Her türlü, grup, sınıf, aile ve kişi ayrıcalıkları kaldırılmıştır ve yasaktır." Vakıa, bu yazının birinci kısmında belirtildiği üzere, Türkiyede hiç bir zaman gurup, sınıf, zümre, aile, kan.. ilâh. imtiyaz ve farkları mevcut olmamıştır. Fakat ana yasamızın bu hükmünün manasını, hele geleceğe muzaf olmak üzere, kıymetli saymak yerinde olur. Yani bundan böyle de bu imtiyazlara Türkiyede yer verilmeyecek, vatandaşlar arasındaki eşitlik esası daima mahfuz kalacak demektir.

Kaldığı bu esas hem de kanunların umumiliği prensibinin tabii bir neticesidir ve ileri hukuk devletinde buna riayet zaruridir. Kanun karşısında eşitlik prensibine insanlık yüz yıllarca mücadelede ve ancak Fransız ihtilâli gibi büyük ihtilâllerden sonra kavuşabilmiştir. Bizim ana yasalarımızda Fransız ihtilâl fikirlerinden ve ana yasalarından geniş ölçüde müteessir olmuşlardır ve ana yasamızın 70 inci ve müteakip maddeleri de insan hak ve hürriyetlerine, âmme haklarına, can, mal, ırz, mesken... ilâh hak ve masuniyetlerine müteallik olmak üzere, demokratik bir idare usulünün temelleri olan ana hukuk prensiplerini koymuştur. Vakıa bu prensiplerin, ana yasa sistemimizde henüz, **fili** ve **dinamik** teminatı, meydana getirilmiş değildir; fakat bunu da ayrı bir terakki merhalesi olarak kabul eylemek zaruretinin teslim etmek gerektir.

Modern bir demokrasinin kamu hukuku bakımından esaslarını teşkil eyleyen yukarıki büyük demokratik esasları medenî kanunumuz hususî hukuk sahasında tamamlamakta ve onlara daha ahenkli işleyişe everişli bir mahiyet vermektedir.

Gerçekten medenî kanunumuzun evvelâ 8 inci ve sonra da, dolayısıyla, 1-3 üncü maddeleri, ana yasamıza muvazi olarak, yalnız vatandaşlar arasında değil hatta, kaideten, bütün insanlar arasında, eşitlik prensibinden ilham almaktadır.

Medenî kanunumuzun 8 inci maddesi, herkesin medenî haklardan istifade eyleyeceğini, yani herkesin hukuk süjesi olarak, başka deyimle gerek gerçek ve gerek tüzel k'şi olarak haklara ehil olması zaruri bulunduğunu, söyledikten sonra, bu ehliyetin müsavat dairesinde vaki olacağına ayrıca tasrihe ihtiyaç görmüştür. Medenî Kanunumuzun 1-3 üncü maddeleri de hukuk süjeleri hakkında kanunun tatbiki, sübjektif hakların doğuş şartlarının ve bu sübjektif hakları karşılayan vazife ve mükellefiyetlerin şumulünü ve sınırlarını tayin ve tesbit ederken, hukuk süjeleri ve bilhassa, gerçek kişiler olan fertler arasında da, eşitlik prensibini, teyit eylemektedir (31).

Hatta me'haz kanunumuz fertler arasındaki bu eşitlik esasında o kadar titiz ve kıskançtırki bu yüzden muhtavasını şekil bakımından, aynı esasa ırcağ etmekten kendini alamamıştır; gerçekten bütün garp demokrasilerinde hususî hukuk alanında medenî kanun ve borçlar kanunu, iki ana kanun olarak bazan bir arada ve bir birine girmiş olarak bazan müstakil iki kanun olarak konulduktan maada mutlaka ayrıca bir de ticaret kanunu yapmak adettir. Halbuki İsviçre'de tacirleri de bütün vatandaşlar arasında ve eşit haklara sahip bir insan gurubu sayan İsviçre kanun koyucusu onları hiç olmazsa şeklen tefrike medar olabilecek ayrı bir ticaret kanunu yapmayı İsviçrenin demokratik görüşüne ve halk temayüllerine uygun görmemiştir. Bittabi bu görüşün, ticaretin, meslek olarak tatmini için gerekli kıldığı kanunî tedbirlerin alınmasında bir ması teşkil edemeyeceğide meydandadır. Nitekim İsviçre ekonomisi bugün cihan ekonomik sistemleri içerisinde, şüphesiz, en mükemmellerinden birisidir. Yani orada da, ticaretin gerektirdiği her türü müesseseler ve faaliyet alanları mevcuttur. Yalnız bütün bunlar geniş manadaki medenî kanunun bir kısmını teşkil eyleyen Borçlar kanununun içerisinde ticaret şirketleri, kooperatif şirketleri, kıymetli evrak ve senetler... lâh. gibi bir takım ün-

(31) Bak. Göktürk (Dr. Hüseyin Avni); Türk Medenî Hukuku Ankara, 1945 - 1949, s. 113, 114, 120, 195,

vanlar altında, tanzim olunmuş bulunmaktadır. Yani İsviçre halkı, demokratik bir küll ve topluluklardan ibaret olup bunların hepsini de kişi olarak ve toptan, muamelâtları itibarile bir tek medenî kanun idare eder. Muâmelelerin objektif hususiyetleri icabettirdikçe ve ancak bu bakımdan kanunlara hususî hükümler konabilir. Me'haz kanunumuzun, bu iddia ve sistemi, halkçılık bakımından sembolik bir mahiyet arzeden böyle bir görüşe dayanmış olması pek manidardır. Türk Medenî Kanununun medenî hukuk kısmı ile borçlar hukuku kısmını aynen böyle bir kanundan alınması onun muhtevasının demokratik anlayışa bu bakımdan da ne kadar uygun bir şekilde hazırlanmış olduğunun ayrı bir delilidir. Zira İsviçre Medenî Kanunu muhtevası bakımından tamamen "köylü bir demokrasinin kanunudur" (32) ki halkının yüzde doksanına yakın bir kısmı köylü veya kasabalı olan memleketimiz için de bu kanunun bize ne derece uygun olduğunu bu hususiyeti de göstermeğe kâfidir.

Demokratik bir kanun vatandaşlarının ekseriyetinin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını en iyi karşılayabilecek hükümleri ihtiva eder. Esasen Türkiyemizde tıpkı İsviçre gibi köylü nüfusu kahir bir çoğunluk teşkil eyleyen bir cumhuriyettir. Tıpkı İsviçre'de olduğu gibi devleti idare edenler ya doğrudan doğruya köyden çıkan veyahut bir iki nesil önce köyden gelen insanlardır. Dünyanın hiç bir demokrasisinde halk tabakalarının yüksek devlet makamlarına kadar filen yükselebilmeleri, Türkiye ve İsviçre'deki kadar tahakkuk etmiş değildir. Gariptir, Osmanlı devletinde de, sadrazamlığa varıncaya kadar, keyfiyet böyle olagelmıştır. Bunu yukarıda bu yazının birinci kısmında izaha çalıştık.

Bugün İsviçre gibi, bir köylü Cumhuriyeti olan devletimizde iktisadımızın temelini ziraat yani toprak istihsalî teşkil eylemektedir. Bu gerçek Cumhuriyet inkilâbından sonra üzerinde durulması en zaruri gerçeğimiz iken maalesef bu istikametteki faaliyetlerimiz pek az olmuştur. Hatta bu yönden vaki bazı esaslı ilim ve fikir ikazlarına (33) rağmen büyük kitlelerin mukadderatı pek az meşgul olablmışızdır. Hatta medenî kanunumuzda bu yönden mevcut pek değerli ikazlar ve yöneltici direktifler mevcut olmasına rağmen gerçek demokrasinin icaplarına yani ek-

(32) **Andreas B. Schwarz'a** (Medenî Kanuna giriş, s. 21, İstanbul 1942.

(33) Bu hususta memleketimizin gerçeklerine dayanan gayet esaslı ve sistemli fikirleri ihtiva üzere yayımlanmış yüksek ilmi değerleki eserler arasında Bak. **Raschid Schevkel (Hatıboğlu); Die Türkischetandwirtschaft als Grundlage der türkischen Volkswirtschaft** (Türkiye İktisadının temeli olarak Türkiye ziraatı), Leipzig. Diss., 1934.

seriyetin ihtiyaç ve zaruretleri üzerine eğlebilmek ancak, son yılların fikir hareketleriyle, belki başlangıç halindedir denilebilir. Resmi istatistiklere göre (34); nüfusumuzun en kalabalık kısmını teşkil eyleyen köylünün ziraat istihsalı millî geçimimizin esasıdır. Zira faal nüfusumuzun % 82 sinin geçimi, millî gelirimizin % 70 şî ve ihracatımızın % 93 ü ziraatla yani köylünün faaliyetile temin olunmaktadır. Bu rakamlar halk çoğunluğunun ekonomimizde oynadığı rolün azametini göstermeğe kâfdir. böylece demokratik bünyemiz, iktisadî istihsal temelimiz ve dış ticaret ve geçim gerçeklerimiz bakımından devlet bünyemizi mülâhaza ettiğimiz takdirde ziraat istihsalimizi ve köylü nüfusumuzu ilgilendiren kanunların ne genişlikte olması lâzım geldiği başka deyimle demokrasimizin çoğunluğunun ihtiyaç ve mukadderatı hakkındaki kanunî tedbirlerin geliştirilmesindeki zaruret daha iyi belirir. Bugün miktarları yarım milyonu aşmayan ziraat istihsal işçilerinin mukadderatı ile ilgili çalışma mevzuatımızın vasıl olduğu gelişmenin azameti - ki bu da garp memleketlerine nisbetle henüz pek geri sayılabilir - ile veya ticareti düzenleyen kanunlarla mukayese edildikte ziraat mevzuatımızın henüz başlangıç halinde olduğunu kabulde güçlük çekmeyiz. Zira halkımızın bu çftçi ve köylü ekseriyetinin mukadderatını düzenleyen kanunlarımız henüz bazı sahalarda gerçekten başlangıç halindedir. Ezcümle, toprak islahatı, ve buna bağlı mülkiyet düzeni, ziraat işletmecilik, ziraat kredi müesseseleri ve kaynakları, halkı teknik ziraat sahalalarında yetiştirme işleri, ziraat mücadele işleri, iç ve ziraat iskân işleri, iç ve dış pazar istikrarı ve düzeni ve sayıları milyonları bulan ziraat işçilerinin mukadderatının tanzimi, nüfus siyaseti işleri, orman davası... ilah. gibi her biri bir büyük taknin ve tedvin sahası teşkil eyleyen bir çok meselelerim z hal sureti beklemektedir. Bunlardan bazılarının tanzimine henüz ancak başlanabilmıştır diyebiliriz.

İşte, bu, istikbale muzaf pek geniş kanunî çalışmalar ve hukukî düzen zaruretleri içerisinde Türk Medenî Kanunu, mehar kanun ile birlikte, köylü ve halkçı bir cumhuriyetin ziraat ihtiyaçlarını karşılayabilecek ana direktifleri adeta yol gösteren sahil fenerleri gibi, önümüze sermektedir.

Medenî Kanun şüphesiz, umumiyet hassası bakımından, bütün vatandaşlar arasında nüfusumuzun çoğunluğunu teşkil eyleyen köylüleri de şumulü içine alır. Bu itibarla onun halkçılığını muhtevası noktasından belirtmek için diğer bütün hükümlerine temas etmek kabildir. Fakat esa-

(34) Bak. İktisat Vekâleti Konjöktür servisi, Türk Çftçisinin istihsal ve geçim vaziyeti, Ankara 1938, s. 5, 12, 16.

sen bu türlü bir teferruatlı araştırmaya hacmi müsait olmıyan bu yazıda biz daha ziyade sırf ziraati ve köylüyü ilgilendiren bazı esaslı müesseselere işaretlerle yetineceğiz (35). Fikrimizce medenî kanun bir hususî hukuk kanunu olarak, bizde ilk defa, bir zirai hukukun temellerini atmak veya bu temellere işaret eylemek liyakatını göstermiştir.

Medenî kanunumuzun a'le malları faslı (mad. 322-345) esas itibarile köylü bir milletin ve çoğunluğu ziraatla meşgul ve iktisadının temelini zirai istihsal teşkil eyleyen bir topluluğun aile ekonomisini kuvvetlendirmek endişesinden mülhemdir. Gerçekten bu faslıda düzenlenen aile şirketi emvali, yani ailecek işletilen mal ortaklığı, aile vakfı ve aile yurdu müesseseleri daha ziyade zirai malları dağıtmamak ve bunları verimli bir işletmeye elverişli bir genişlikte ve vasıfta tutmak, aynı zaman da aileyi de sefaletten, mahrumiyetten korumak suretile ve millî camianın bir cüz'i sıfatile umumî refaha daha mücssir kılmak düşüncelerinden doğmuştur. Bugün artık, umumiyetle teslim olunan bir gerçeğe nazaran b'ir milletin yüksekliği ve kuvveti (potansiyeii) ancak fertlerinin kuvvetile ve yüksekliği ile ve fertlerinin kudret, vasıf ve liyakatı ise münferit ailelerin selabet, refah ve yüksekliği ile kaimdir.

Bahusus halkının en büyük çoğunluğu çiftçi olan veya toprakla ilgili bulunan, iktisadî temelinin ziraat olduğunda şüphe edilmeyen Türkiye gibi bir memlekette münferit ailelerin iktisadî mesnetlerinin de emniyet altına alınması şarttır. Biz bu emniyeti şöylece hulâsa edebiliriz: Türkiye'de her ziraat ailesi veya müntes'bi gerek ferden ve gerekse ailesi efradile birlikte çalıştığı vakit bunların emeklerini yutabilecek genişlikte toprağa sahip olmak ve bu genişlikte bir toprak üzerinde çalışan ve birer sosyal cüzütam teşkil eyleyen aileler istihsallerile kendilerini az çok bolluk içerisinde yaşatma ve geçindirme imkânını bulabilmek durumunda olmalıdırlar. Bu bir kaç satırlık basit prensibin altında memleketimizin gerçeklerine dokunan sayısız azametli millî davaların yattığını bir kere daha müşahede etmemek kab'l değildir. Türkiye'de nüfus arttıkça -ki bugünkü nüfus artış temposuna göre, 40-50 yıl zarfında nüfusumuzun 40-50 milyona yaklaşması müstabat değildir bu davaların kesafeti de o

(35) Bu hususta geniş ve teferruatlı bilgi için bak. Saymen (Dr. Ferit Hakkı); Medenî kanunumuzda köylünün ve ziraatın yeri, MK. nun XV. yıl dönümü için, s. 216 vd. İstanbul 1944, ve bu yazıda anılan bibliyografya, Bak. Göktürk (Dr. Hüseyin Avni); Türk Medenî Hukuku Ankara 1944 - 1949 s. 41 (aile malları), s. 76 (zirai miras hukuku), Bak. Aynı müellif; eski ve yeni mülkiyet hukukumuzla toprak kanunu tasarısı ana prensipleri rasındaki münasebetler (Türk Hukuk Kurumu senelik ilmi konferanslarından) Ankara 1945.

nisbette artmış olarak karşımıza çıkacaktır. Ezcümle toprak islahatı davası, çiftçiyi topraklandırma davası, orman davası, iskân meseleleri ve daha yukarıda bu vesile ile temas eylediğimiz ziraata ve z'rai islahata müteallik bir çok meseleler bu kabildendir. Esasen çiftçiyi topraklandırma kanununun ilk projeleri bu maksatların teminine matuf prensipleri bir taraftan ifade ediyor ve diğer yandan da bu yolda medenî kanunun hedefini tahakkuk ettirmek emelini taşıyordu. Fakat nihayet Büyük Millet Meclisinden çıkan kanun, bu bakımlardan ihtiyaçlara cevap verecek halde değildir. Mamafî bununla ortaya konulan ruh medenî kanunun ülediği halkçı ruhtur. Zira medenî kanun ve çiftçiyi topraklandırma kanunu zirai ailede bir emniyet standardı sağlama maksadını güderler. Medenî kanun arazinin haddinden fazla parçalanmasını önlemeğe matuf tedbirler düşünür. İşte bu maksatla medenî kanunumuz miras hukuk kısmında, arazinin zirai istihsale elverişli bir surette muhafazasına yarayacak bir çok tedbirler almıştır. Gerçekten medenî kanun mirasın taksimi faslında (mad. 586 vd.) bu bakımdan esash bir takım hükümlerle ziraat arazisinin lüzumundan yani iktisadî bir işletme olabilmek imkânından mahrum bir surette küçülmesini önlemek için pek faydalı tedbirler almış ve hatta ziraat işletmelerini bazı şartlar altında taksimden istisna bile etmiştir. Yine mirasın taksimi sırasında zirai malları alan mirasçılar bu malların bedellerini ödemek hususunda korumak ihtiyacını duymuştur. Mevcut orman kanunumuzda bu hükümler hususî mülk olan ormanlar bakımından teyit olunmaktadır. (36). Bu hükümler zirai miras hukuku prensipleri mahiyetinde ve çiftçimizin halkçı ihtiyaç ve karakterine uygun bir surette yeni nesillere yol gösterici bir rol ifa edeceklerdir. Hatta mehaz kanunu ziraatçı ve köylü halkı korumak için bu alanda daha da ileriye giderek ziraat arazisini spekülasyon mevzuu olmaktan kurtarıcı tedbirler almıştır. Gerçekten İsviçre Borçlar Kanununun 218 inci maddesi ve bunu değiştiren 16-Ekim-1936 ve 1-Ocak-1942 tarihli federal hükümet karar-nameleri ziraat arazisi bakımından hem parçalanma halleri ve ölçüleri koymuş ve hem de bunlar üzerinde beş yıllık bir intikal yasağı vaz etmiştir (37). Bizde de Medenî Kanunumuzun ruh ve temayülüne uygun bu kabil tedbirlere şiddetle ihtiyaç vardır.

Medenî Kanunumuzun aynı haklar kısmında, yani ferdin eşya ile olan münasebetlerini düzene bağlayan hükümleri arasında da halkçı bir

(36) Bak. 3116 sayılı orman kanunu ve bunu değiştiren 4785 sayılı kanun.

(37) Bu hususta tafsilat için bak. Göktürk (Dr. Hüseyin Avni), Borçlar Hukuku, s. 7, s. 64 (umumî hükümler) Ankara 1946 ve s. 41, II, b 4 (aktin muhtelif neveleri, Ankara 1951, basılmaktadır).

cumhuriyetin ahalisinin ekseriyetini teşkil eyleyen ziraatçı sınıfını daha ziyade ilgilendiren hükümler pek çoktur. Vakıa bu kısımda, diğer kısımlarda olduğu gibi, yalnız köylüler hakkında ve yalnız ziraat ahalisi hakkında tatbik edilmek üzere hükümler sevk olunmuş değildir. Fakat buradaki hükümlerin mühim bir kısmı doğrudan doğruya ziraatı tanzim eder. Zira bir kerre Medenî Kanunumuzun 632 inci maddesi gayri menkul eşyayı; arazi, tapu sicilinde müstakil ve daimi olmak üzere ayrıca kayıt edilen haklar ve madenler diye üç kısma ayırır. Buna göre, gayri menkul hakukunda asıl olan arazidir. İnşaat ve her türlü yapılar araziye mütemmim cüz'ü olarak bağlıdır. Eğer arazinin de ekonomimizin temeli olduğu gerçeğinde ihtilafımız yoksa medenî kanunumuzun eşya hukukunun gayri menkule dair olan hükümleri ister istemez ziraatçı ve köylü bir cumhuriyetin halkçı zihniyetine cevap verecek mahiyette olmak zahiridir. Kanunumuz mehzaz kanun ile birlikte bu bakımdan da halkçıdır. Zira Türkiye arazisi başlıca onun halkının kahir çoğunluğunu teşkil eyleyen ziraatçı ve köylü elindedir. Bundan dolayıdır ki medenî kanunumuzun hükümleri, ferdin toprak ve sularla münasebeti, ferdin zirai ve tabii istihsal maddeleriyle münasebeti ve nihayet ferdin komşu olarak yekdiğer ile ve ferdin hayvanlarla münasebetleri noktalarından evveleminde köylüyü ve ziraatçıyı istihdaf eder. Gayrimenkul hukukunun şehirliyi, esnafı, tüccarı ve diğer içtimai zümreleri ilgilendiren hükümleri daha ziyade akar, musakkaf (damlı) yapılar ve eserlerle kısmen de madenlerdir. Bittabi bu hükümlerin teferruatı üzerinde durmak bu yazının ölçüsü ve maksadı dışında kalır.

Medenî Kanunumuzun umumî karakterlerinden birisi de onun, bugünkü ileri cemiyet telekkisinin özlediği sosyal bir kanun olmasında mün demicidir (37 a). Gerçekten müellif Tuor'un mehzaz kanunu ve binnettece bizim ki hakkında pek vec'z bir surette ifade eylediği gibi (38) medenî kanun ne fransız medenî kanunu gibi ferdiyetçi ve ne de alman medenî kanunu gibi askeri bir disiplinci ve derin ilmîdir. Bu kanun demokrasi ve hürriyet ruhu ile meşbu sosyal bir kanundur. Gerçekten kanunumuzun hükmî şahıs telekkisi bizde de artık tam ve serbest derneklerin ve insan topluluklarının gelişmesine ve Türk camiasının ekonomik, sosyal ve kültürel hayatına gerçekten müessir olabilmesine elverişli bir surette düzenlenmiştir. Aile hayatımızı düzenleyen hükümler eşler arasında, insan şeref ve haysiyetine uygun bir müsavilik, saygı ve sevgi esasına dayanır.

(37a) Bak. Yuk. II.

(38) Bak. Tuor, b. y. a. 5. bası, s. 12. Velidedeoğlu (Dr. H. Veldet); TMK nun umumî esasları, 4. bası s. 8 ve 127 vd.

Bizde henüz fayda, şumul ve değeri hakkile anlayamadığından dolayı pek işleyemeyen vesayet müessesesi en sosyal düşüncelerden, cemiyet içerisinde metruk, kimsesiz ve himayeye muhtaç duruma düşmüş olan kasırların korunması düşüncesinden mülhem ideal sosyal hükümleri ihtiva eder. Ailede ana baba ve çocuk münasebetleri en içtimai düşünce ve prensiplerden mülhemdir. Zira ailede çocuğun mevkiinin ve çocuklarla veliler arasındaki münasebetlerin ve evlenme dışında doğmuş olan çocukların Fransada birinci cihan harbine kadar hâkim olan mutaassıp bir görüş tarzı hilafına olarak tanınmasına veya babalığa hüküm vermeğe imkân kılan kaidelerin tanziminde asrın vasıl olduğu en ileri pedagojik ve insani esaslar ve ihtiyaçlar hakim olmuştur (39). Medenî kanunun münferit hükümlerinin teferruatına girmeksizin, bir kelime ile bu kanunun, aynı zamanda, en sosyal ve ahlâkî bir eser ve adeta insanlık tarihinde bir ilerilik ve terakki merhalesi olduğunu iddia etmek yersiz olmaz. Binaenaleyh bu bakımdan da en demokratik bir kanun olduğunda bütün medenî âlem mütefekkirleri ve hukukçuları Türk mütefekkir ve hukukçularile hemfikirdirler.

Esasen bütün ileri garp demokrasilerinde de hususî hukuk aynı demokratik temayülleri göstermektedir (40). Bir buçuk asırlık bir hayata sahip olan (1804) tarihli Fransız Medenî Kanununu da, Fransız hukuk tatbikatile Fransız hukuk ilminin dehası en demokratik kanunlar haline getirmemişmidir? Böyle olmasa idi bugün Fransada temeli Fransız eyalet arazisinde ve köylerinde kökleşmiş olan ve her biri bir zirai aile işletmesi mahiyetini taşıyan Fransız küçük mülkiyet aileleri ve binnetice Fransanın sağlam iktisadî temelleri mevcut olabilirmi idi? Bizde de, meselâ, Ege bölgesinin bazı kısımlarının, Konya Vilayetinin veyahut hatta Nevşehir kazası gibi küçük bir bölgenin, memleketimizin diğer kısımlarına nisbetle, daha sağlam ve daha muvazeneli bir iktisadî temele dayanmasını aynı oluşla yani sağlam iktisadî işletme ailelerinin tarih boyunca buralarda yerleşebilmiş olmalarile izah etmek kabildir sanırız.

Hülâsa Medenî Kanunumuz, asrımızın demokratik temayüllü ve gelişmeli hususî hukuk âlemi içerisinde, halkçılığı her bakımdan benimse-

-
- (39) Evlenme dışı çocuklar hakkında kanunumuzdaki sosyal ve insani hükümler BGB de b'le yoktur.
- (40) Bu bakımdan, tanınmış hukuk âlimi ve mütefekkiri **Ripert (Georges)**; *le régime démocratique et le droit civile moderne*, Paris 1936, nam eseri yol göstericidir. Ayrıca **Kar. Savatier (René)**; *du droit civil au droit public*, Paris 1950. **Demogue (René)**; *Notions fondamentales du droit privé*, Paris 1911.

miş, halkçı bir cumhuriyetin kanunu olarak en elverişli durumda olan ve genç Türk demokrasisinde her bakımdan istikamet gösterebilecek ve rehber rolünü oynayabilecek kifayette bulunan bir kanundur. Yeterki biz onu bu ruhla koruyalım ve geliştirelim. 25 inci tatbik yılını idrak etmiş olan Türk Medenî Kanunumuz gelecek nesillere bu bakımdan da bir milli idealizm ve inkilap remzi olarak kalacaktır.

Prof. Dr. Hüseyin Avni Göktürk